

Ezenkívül persze a diáknyelvnek mint csoportnyelvnek más feladata, jelentősége is van. Ízeiből, sajátosságaiból nemcsak egy közösség — s amint bevezetőnkben utaltunk: nem is kis közösség — nyelvét hámozhatjuk ki, hanem az ismertető jelekből, jegyeiből és kódokból e közösség egész életére, figyelemre érdemes és igen dinamikus mozgására is fényt deríthetünk. Az örömoőkkel, gondokkal és egyéb összetevőkkel, együttíthatókkal. Ez pedig van annyira izgalmas ún. mellékes, másodlagos feladat, hogy akár az elsődlegessel is egyenlőnek tekinthető. Mint ebben az esetben is.

De erre a teljességre és átfogó vizsgálatra még várunk kell. Szerencsére — és megnyugtatóra — a kutatómunkának ezt a hiányát, hézagosságát Matijevics Lajos is jelzi, s ez egyúttal biztató ígéret lehet arra is, hogy diákságunk, fiatalságunk életéről hamarosan nyelvileg is többet tudunk meg, mint eddig. És ez jó. Mert a nyelv (csoportnyelv) nemcsak ismertetőjegy, hanem egyszersmind: dokumentum is. Emberi közösségünk, múltunk és jelenünk dokumentuma. Életünk dokumentuma — ahol a jó szóval oktatt, szép, komoly fiáknak *játszaniuk* is szabad. És játszának is. Hogy hogyan, arra Matijevics Lajos könyve sok szép adalékkal szolgál.

SZÜCS IMRE

NÉVHASZNÁLAT ÉS JOG

DR. SÓREGI ZOLTÁN: *A név a magyar és a jugoszláv családi jogban.*
Közművelődési Közösség, Zenta, 1971.

Ez a harminckét oldalas kis füzet a szerző egy hosszabb tanulmányából közöl részleteket. Témája, a névadás és a jog kapcsolata számunkra különösen aktuális, hiszen nemcsak az esztétika határterülete, hanem az etikáé is. Nem esztétikus például »Diriši«-t írni Gyúrúsi helyett, illetve az etika tiltakozik az ellen, hogy egy nő saját neve helyett férje nevét kénytelen használni.

A magyar és a jugoszláv nevek eredete, szerkezete nem tér el lényegesen a más népeknél kialakult nevektől, viszont a nevre vonatkozó jogszabályok szempontjából egyes országok között több lényeges különbség adódik.

A személynevek kialakulása minden európai népnél három fázisban történt. Kezdetben az emberek csak egy elemi nevet viseltek, majd a XI.

századtól kezdve fokozatosan létrejöttek a többemű nevek. A családi nevek állandósulása jelenti a fejlődés harmadik, befejező szakaszát. Az említett folyamat bemutatása gyanánt a szerző foglalkozik a héber, a római, a germán, a szláv stb. névadással, valamint a magyar és a jugoszláv névadás történetével. A magyar jogterületen a XIV—XVI. században alakultak ki a családi nevek. A hagyományosság elvét tiszteletben tartva ezeket rendszerint ma is a korabeli írásmód szerint írjuk. II. József korától kezdve a családi nevek használata kötelezővé vált, és csak királyi, illetve miniszteri engedéllyel lehetett névváltoztatást végrehajtani.

Jugoszláv viszonylatban a családi nevek csak 1947-ben állandósultak a személynevekről szóló törvény

értelmében. Az elmaradottság felszámolása érdekében szükséges is volt törvénnyel meggyorsítani ezt a folyamatot.

A magyar és a jugoszláv jogban többé-kevésbé hasonló névtípusokat különböztethetünk meg. Érdekes, hogy a jugoszláv családi nevek közt alig fordul elő a minden toldalék nélküli puszta apai utónév (Péter, Gábor stb.), társadalmi helyzetre utaló név viszont egyáltalán nem található (mint pl. Jobbágy, Nemes stb.).

Sajátos probléma az utónévadás. Ez szerke a világon bizonyos szertartásokhoz, rituálékhoz kapcsolódik. Az utónévadási rendszer a magyar családi jogban 1895-ig, a jugoszlávban pedig 1945-ig az egyházak kezében volt. Ez bizonyos fokú egyoldalúságot is jelentett. Például tilos volt ún. pogány neveket (Emese, Attila stb.) használni, valamely szentről kellett az újszülöttet elnevezni.

Sokáig az anyakönyvezés üres formalitás maradt, úgyhogy a szülők az ünnepélyesség végett egyházi keresztelőt is igényeltek. A legújabb magyar joggyakorlat, melyet Jugoszláviában is követhetnénk, lehetőséget nyújt az anyakönyvvezető előtti ünnepség megrendezésére.

Habár a jugoszláv jogrendszerben (mint a magyarban is) tilos a becenevek bejegyzése az anyakönyvbe, az anyakönyvvezetők nagyon gyakran — utónévjegyzék híján — nem eléggé tájékozottak, és egyéni leleményből létrejött neveket is legalizálnak. Mivel országunkban több nép és nemzetiség él, szükségesnek látszik a köztársaságonkénti utónévjegyzékek összeállítását.

A házasságkötés jelentős mértékben befolyásolja a névviseletet. A magyar családi jog értelmében a feleség férje nevét viseli a házassági viszonyra utaló toldalékkal (pl. Kovács Jánosné), vagy a saját nevének hozzákapcsolásával is (pl. Kovácsné Horváth Julianna). Ha a nő kizárólag saját családi nevét óhajtja viselni, erről még a házasságkötés előtt külön nyilatkozatot kell tennie. Láttuk, hogy a férfi nevét egy toldalék női névvé változtatja. Ez a gyakorlat azokba a korokba mutat vissza, amikor még nem létezett női egyenjogúság. Mellesleg

helytelenítő az a szokás is, hogy a nő saját vezetéknevét felcserélje férje vezetéknevével (pl. Kovács Julianna).

A jugoszláv jogszabályok e tekintetben sokkal demokratikusabbak. A házastársak megtarthatják eredeti családi nevüket, esetleg egyikük családi nevét közösen használják, vagy egymás családi nevét hozzáfűrik a sajátukéhoz, illetve az egyik házastárs felveheti a másik családi nevét és ahhoz hozzáfűri a sajátját. A gyakorlat azt mutatja, hogy a házastársak nem használják ki eléggé törvényadta jogaikat, ugyanis a legtöbb esetben a férfi családi neve lesz a közös családi név. Mindenesetre az összetett, egymáshoz írt családi nevek használata egyáltalán nem tekinthető racionálisnak, tovább bonyolítja az amúgy is szövevényes névhasználati rendszert.

Soknemzetiségű környezetünkben sok problémát okoz a személynevek írása. A gyakorlatban e szempontból nagy eltérések észlelhetők, melyek egységes jogszabályt tesznek szükségessé.

A nevek írásának sorrendje a magyar nyelvben lényegesen más, mint a többi európai nyelvben. Nálunk az utónév nem előzi meg a családi nevet, hanem követi. Az indoeurópai nyelvekben a jelző rendszerint a jelzett szó után áll, ezért a családi név (mely szerkezetileg jelzőnek tekinthető) követi az utónévet. A magyar finnugor nyelv, és mint ilyenben a jelző megelőzi a jelzett szót, következésképp a nevek sorrendje is eszerint alakul. Ez utóbbi sorrend alkalmasabb áttekinthető névsorok összeállítására, úgyhogy Jugoszláviában is már 1929-től hivatalos okmányokban, névjegyzékekben ennek alapján járnak el, noha egyébként az indoeurópai sorrendet követik (pl. Pavle Jovanović).

A szerbhorvát helyesírás még nem kodifikálta a nevek hagyományos írásmódját. A cirillbetűs írási területeken a fonetikus név írást követik. Ez viszont gyakran megnehezíti az azonosítást. Vajdaságban az anyakönyvvezetők eddig a neveket fonetikusán jegyezték be. Tehát nem jelölték a kettős mássalhangzókat, a szerbhorvát nyelvből hiányzó ü és ö hangokat, az á, é, í, ó, ő, ú, ű, hosszú hangokat stb. Néha a komikum

forrása lett egy-egy ilyen aláírás. Pl. Lilla (Lilla), Kereši (Kőrösi), Tünde (Tünde) stb. (Nem is beszélve arról, hogy sok név elszürkült, közönségesé vált ily módon.)

A neveket ma már minden szerv köteles hagyományos alakban írni. Az alkotmánymódosítás (1969) szerint a népek és nemzetiségek írásmódja egyenjogú. Tehát a Török, Úveges, Kállay, Takách stb. neveket nem kötelező Terek, Iveges, Kalai, Takáč formában írni hivatalos ügyiratokban sem. Végeredményben a szerbhorvát helyesírás sem zárkózik el mereven a kérdéstől. A Matica srpska és a Matica hrvatska 1960-ban kiadott helyesírási szabályzata értelmében a latin betűs névírásban

az etimológiát és a hagyományt kell követni, a cirillbetűs névírásban viszont zárójelben kell közölni a név nem fonetikus, eredeti alakját.

A már fonetikus bevezetett nevek »helyreigazítására« a szerző szerint úgy kellene módot adni, hogy az anyakönyv *Utólagos bejegyzések és kiigazítások* című rovatába a neveket eredeti írásmód szerint jegeznék be. Ezzel elkerülhetővé válna az ún. jogtalan névhasználat vétsége, vagyis az, hogy az állampolgár nem azt a nevet használja, amelyet az anyakönyv nevéként feltüntet. A névhasználattal kapcsolatos problémákat valószínűleg csak az új családjogi kódex oldja majd meg.

MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ

KIS NÉPEK IRODALMÁNAK TISZTELETE

A szlovén irodalom kistükre. Válogatta: Stanko Janež.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Nálunk már valósággal polgárjogot nyert az a szokás, hogy a hazánk történelmével, kultúrájával, irodalmával foglalkozó külföldi kiadványokat bizalmatlansággal és gyanakvással fogadjuk. Nagyon gyakran tapasztalhatjuk, hogy a legjobb szándékkal szerkesztett ilyen jellegű művekben elsősorban a hiányosságokat, a pontatlanságokat és a miénktől eltérő szempontokat helyezik górcső alá, hogy aztán megfélelkezve a mű igazi értékeiről a sebezhető pontokon rágódjunk. A vajdasági magyar recenzensek és kritikusok egy része sem mentes ettől a már modorossá vált megközelítési formától és néha úgy tűnik, mintha a fától nem látnák az erdőt.

Többek között ezért történhetett meg, hogy *A szerbhorvát irodalom*

kistükre címen 1970-ben megjelent kötetet is fanyalogva és megkérdőjelezve fogadták egyes kritikusok, akik szem elől tévesztették, hogy az egy nagyobb és mindenképpen dicséretre méltó vállalkozás kezdetét jelezte, és hogy mi vajdaságiak — és nemcsak vajdaságiak — semmilyen hasonló eredményt, de még tervet sem tudunk felmutatni.

Európa, de különösen a szomszédos népek irodalmának fordításában a magyar könyvkiadás élenjáró feladatokat vállalt. S ebben a tevékenységben nemcsak az ókontinensen, hanem világviszonylatban is példamutató. A magyar írók, műfordítók és könyvkiadók együttes munkájukkal demonstrálják, hogy a kis népeknek nem föltétlenül kicsi az irodalmuk, sőt, bizonyítják, hogy